

РОЗДІЛ 8

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.8

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/68>

ОСОБЛИВОСТІ УМОВ ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ У СКАНДИНАВСЬКИХ КРАЇНАХ

PECULIARITIES OF CONDITIONS OF THE PUNISHMENT IN THE FORM OF IMPRISONMENT IN THE SCANDINAVIAN COUNTRIES

Вовк Є.О., студент магістратури 1 курсу факультету прокуратури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена аналізу особливостей умов відбування покарання у вигляді позбавлення волі у Скандинавських країнах. До прикладу були розглянуті установи виконання покарань Норвегії, Фінляндії та Швеції. Визначено, що цими країнами застосовується та забезпечується гуманний підхід до організації та встановлення режиму та певних умов в установах відбування покарань. Форми і методи впливу на правопорушників у даних установах виражаються як у зовнішніх факторах у вигляді комфортабельної інфраструктури та належного рівня облаштування приміщень відбування покарання, так і у внутрішніх, які становлять дисципліну, режим дня, взаємодію із співробітниками виконавчих служб та активну діяльність, до якої залучений кожен ув'язнений. Ці фактори сприяють досягненню основної мети покарання, на думку скандинавців, а саме ресоціалізації та реінтеграції у суспільство. Дана мета закріплена на рівні законодавства Скандинавських країн у загальних положеннях як основний принцип, на основі якого має будуватися кримінально-виконавча система цих держав. Незалежно від типу установи виконання покарань за рівнем безпеки кожному засудженому гарантуються гідні умови перебування у в'язниці та надання можливості навчатися, займатися певною діяльністю залежно від своїх інтересів, що тим самим спонукає засудженого знайти своє призначення та вносити свій корисний вклад до суспільства, у якому він проживає. Ефективність такого підходу підкріплюється статистикою, яка була проаналізована у даній статті. Вона вказує на низьку кількість засуджених осіб по відношенню до всього населення даних країн, а також значний відсоток серед ув'язнених іноземців. Організація такої системи виконання покарань потребує значних фінансових витрат на утримання як самого облаштування установ, так і кожного засудженого. Втім, Норвегія, Фінляндія та Швеція, як заможні країни, мають відповідні можливості, де населення погоджується з таким підходом, оскільки це сприяє зменшенню рівня злочинності криміногенного кластеру.

Ключові слова: покарання, установи відбування покарань, позбавлення волі, ресоціалізація, реінтеграція, Скандинавські країни.

The article is devoted to the analysis of the peculiarities of the conditions of imprisonment in the Scandinavian countries. For example, penitentiaries in Norway, Finland and Sweden were considered. It is determined that these countries apply and ensure a humane approach to the organization and establishment of the regime and certain conditions in penitentiary institutions. Forms and methods of influencing offenders in these institutions are expressed both in external factors in the form of comfortable infrastructure and appropriate level of arrangement of penitentiary facilities, and in internal, which are discipline, daily routine, interaction with law enforcement officers and activities to which each prisoner is involved. According to Scandinavians, these factors contribute to the main goal of punishment, namely resocialization and reintegration into society. This goal is enshrined in the legislation of the Scandinavian countries in the general provisions, as the basic principle on the basis of which the penitentiary system of these states should be built. Regardless of the type of penitentiary institution, every convict is guaranteed decent conditions in prison and the opportunity to study, engage in certain activities, depending on their interests, thereby encouraging the convict to find his destination and make a useful contribution to society, in which he lives. The effectiveness of this approach is supported by statistics, which were analyzed in this article. It indicates a low number of convicts in relation to the total population of these countries, as well as a significant percentage of foreign prisoners. The organization of such a penitentiary system requires significant financial costs for the maintenance of both the facilities and each prisoner. However, Norway, Finland and Sweden, as wealthy countries, have appropriate opportunities where the population agrees with this approach, as it helps to reduce the crime rate of the criminogenic cluster.

Key words: punishments, penitentiaries, imprisonment, resocialization, reintegration, Scandinavian countries.

Умови та особливості відбування покарання завжди викликають дискусії не тільки у науковій, але і у практичній площині багатьох держав, задля вирішення одного із основних питань покарання – перевиховання правопорушника. Враховуючи статистичні дані, які будуть аналізуватися далі, процес та результат відбування покарання у місцях позбавлення волі, особливу увагу привертають Скандинавські країни (Норвегія, Фінляндія, Швеція), які відомі своїм ліберальним, гуманістичним, та на думку більшості, «м'яким» підходом до форм і методів впливу на правопорушників, які реалізуються в особливому режимі, що діє в установах відбування покарань.

Метою покарання, як у вітчизняному, так і у зарубіжному законодавстві визначається виправлення і ресоціалізація правопорушників, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень та ізоляція засудженого з метою захисту інтересів суспільства. Саме у Кримінально-виконавчому кодексі України (далі – КВК Укра-

їни) у ч. 1 ст. 1 наводиться мета кримінально-виконавчого законодавства України: «Кримінально-виконавче законодавство України регламентує порядок і умови виконання та відбування кримінальних покарань з метою захисту інтересів особи, суспільства і держави шляхом створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами, а також запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими» [1]. Цікаво звернути увагу, як мета покарання визначається у спеціалізованих нормативно-правових актах Скандинавських країн. Так, у Норвегії виконання покарань регулюється Законом «Про виконання покарань» (Act relating to the execution of sentences etc. (The Execution of Sentences Act)), де у ст. 2 зазначається: «Вирок виконується таким чином, що враховує мету вироку, запобігає вчиненню нових злочинних дій, заспокоює суспільство, і в рамках цього забезпе-

чує ув'язненим задовільні умови. Щодо осіб, які перебувають під вартою, виправні служби вживають відповідних заходів для усунення згубних наслідків ізоляції» [2]. Вже на етапі загальних положень можемо побачити акцент на задовільних умовах для ув'язнених у норвезькому законодавстві. Також цікавим є піклування про усунення згубних наслідків ізоляції, як принцип, який буде розкриватися в особливостях режиму в установах відбування покарань, який ми розглянемо далі.

Наступним прикладом є Закон «Про позбавлення волі» (Imprisonment Act), що діє у Фінляндії. У ст. 2 глави 1 визначається, що метою виконання покарання, саме у вигляді позбавлення волі, є підвищення готовності ув'язненого до життя без злочинності шляхом сприяння змінню ув'язненого керувати своїм життям та сприяння його реінтеграції в суспільство, а також запобігання вчиненню злочинів під час строку покарання [3].

Варто вказати, що саме ресоціалізація та реінтеграція в суспільство успішно досягається в даних Скандинавських країнах, де умови в установах відбування покарань цьому активно сприяють. В згаданому вище Законі «Про виконання покарань», що діє у Норвегії, у ст. 3 фундаментальні положення для цих умов розкриваються наступним чином: «Санкції повинні виконуватися у спосіб, який задовольняє потребу в безпеці. Суть його ґрунтується на тих заходах, які мають забезпечувати виправні служби для сприяння засудженому пристосуватися до суспільства. Виправна служба вживає належних заходів, щоб засуджений власними зусиллями міг уникнути вчинення нових злочинних дій. Особливе значення має надаватися праву дитини на доступ до батьків під час виконання санкції. Засуджений зобов'язаний брати активну участь під час виконання покарання та спеціальних кримінальних санкцій. Обов'язок брати активну участь може включати роботу, службу, корисну для суспільства, навчання, програми чи інші заходи, які можуть протидіяти новій злочинності. У разі хвороби або інвалідності обов'язок брати активну участь може припинитися. При виконанні покарань у виді позбавлення волі та спеціальних кримінальних санкцій має здійснюватися по можливості поступовий перехід від позбавлення волі до повної волі, а також забезпечуються можливості для участі у дозвіллі» [2]. Приблизно схожі положення зазначаються у Законі Фінляндії «Про позбавлення волі» у ст. 3 глави 1: «Умови ув'язнення, наскільки це можливо, повинні бути влаштовані таким чином, щоб вони відповідали умовам життя, що панують у суспільстві. Слід підтримувати можливості ув'язненого зберігати своє здоров'я та працездатність. Необхідно докладати зусиль для запобігання будь-яких шкідливих наслідків, спричинених втратою свободи» [3]. Саме принцип нормалізації життя, який реалізується за допомогою сприятливих умов у в'язницях, наближених до дійсності, у якій перебуває звичайна людина – є тією особливістю кримінально-виконавчої системи Скандинавських країн, яка має значний успіх та позитивний результат. Скандинавці вважають, що причини скоєння певного правопорушення та ведення асоціального способу життя в цілому, полягають у процесі виховання злочинця, а саме у порушеннях, які виникли на етапах його соціалізації, через що людина не змогла розібратися зі своїм призначенням у житті, чим вона може бути корисною для суспільства. Тому робота виконавчих служб спрямована на те, щоб нормалізувати цей стан речей, допомогти людині визначитися зі своїми інтересами, задля того, щоб сформувалася відсутність бажання знову повернутися до правопорушень, які займали основну частину життя цієї людини.

Ресоціалізація та реінтеграція в суспільство в установах виконання покарань у Скандинавських країнах досягається наступним шляхом. По-перше, варто розпочати з максимальної санкції, яка передбачена у вигляді позбавлення волі. Серед названих вище країн тільки Норвегія

не встановлює у своєму законодавстві такого покарання, як довічне позбавлення волі. Саме у ст. 17 Загального цивільного та кримінального кодексу Норвегії (General civil penal code) встановлено, що позбавлення волі може бути призначено: (а) на строк від 14 днів до 15 років, або у випадках, передбачених розділом 62, на строк, що не перевищує 20 років; (б) у випадках, у яких це спеціально передбачено, на строк не більше 21 року. Будь-яке положення про позбавлення волі в цьому кодексі означає позбавлення волі на обмежений термін, якщо інше прямо не зазначено. Особа, засуджена до позбавлення волі, може бути звільнена з випробуванням відповідно до положень спеціального Закону (стаття 26) [4]. Тож, норвежці мають найбільш гуманістичний підхід до можливих застосовуваних санкцій, що ще раз підкреслює їх бачення щодо основної мети – реінтеграції у суспільство, а саме, що її потенціально можливо досягти кожній людині. На відміну від Норвегії, Фінляндія та Швеція мають у своїх кримінальних кодексах покарання у вигляді довічного позбавлення волі. Але навіть в даному випадку є певні особливості. Так, у Фінляндії, як зазначає М. С. Пузирьов, засуджені, які відбувають цей вид покарання, фактично проводять у тюрмі приблизно 10–12 років. Після цього вони зазвичай звільняються в порядку помилювання президентом республіки [5, с. 238]. В Україні ж засудженим до довічного позбавлення волі може бути подано клопотання про його помилювання тільки після відбуття ним не менше двадцяти років призначеного покарання [1]. До того ж, актом про помилювання може бути здійснена заміна засудженому призначеного судом покарання у виді довічного позбавлення волі на позбавлення волі на строк не менше двадцяти п'яти років [6]. Це є досить вагомою проблемою у нашій країні, оскільки по відношенню до Скандинавських країн шансів на помилювання у наших засуджених пропорційно менше, до того ж цей шанс виникає через такий довгий строк.

По-друге, акцентується увага на особливостях ізоляції. Так, у Законі «Про виконання покарань» Норвегії встановлюється можливість надання відпустки. Стаття 33–34 передбачає, що якщо будуть дотримуватися міри безпеки, виправна служба може надати ув'язненіму відпустку на короткий термін, якщо для цього є особливо вагомі причини, або коли відпустка визнається доцільною для подальшого виконання вироку. Ув'язненим не можна надавати звичайну відпустку до виконання частини вироку. При оцінці того, чи є відпустка виправданою з точки зору безпеки, особливо увага, на основі знань, які виправні служби мають про ув'язненого та його поведінку під час виконання вироку, надається тому, чи є підстави вважати, що ув'язнений вчинить нове злочинне діяння, ухилитиметься від виконання вироку або порушить передумови чи умови відпустки, встановлені відповідно до частини першої та другої статті 36. Ув'язненим може надаватися відпустка з в'язниці під супроводом співробітників виправної служби. Стаття 36 вказує, що обов'язковою умовою є те, що ув'язнені, яким надано відпустку та перерву покарання, не вчиняють нового злочинного діяння, залишаються за вказаною адресою, відповідають умовам, встановленим згідно з абзацом другим, і повертаються до в'язниці в тверезому стані у фіксований час. Під час відпустки ув'язнені також повинні уникати вживання одурманюючих засобів, анестетиків, гормональних препаратів або інших хімічних речовин, які не передбачені законом [2]. У звіті про результати службового відрядження за кордон делегації Державної установи «Центр пробачії» до Королівства Норвегія від 2018 року зазначено про те, що у Норвегії практично не відбувається втеч із в'язниць; більше як 99 % усіх ув'язнених, які залишають пенітенціарну установу за відповідним дозволом, повертаються вчасно [7, с. 3]. У свою чергу, Агентство Кримінальних Санкцій (Criminal Sanctions Agency) у Фінляндії, яке від-

повідальне за виконання покарань, у своєму інформаційному листі про виконання вироків від 06.06.2016 року зазначило, що за заявою засудженого йому може бути надано дозвіл покинути в'язницю на короткий період часу (дозвіл на відпустку). Метою дозволу на відпустку є підтримка ув'язненого у підтримці його контактів, сприяння його розміщенню в суспільстві та зменшення шкоди, спричиненої втратою волі [8].

Також у цих країнах немає обмежень щодо побачень. Візити до ув'язнених можуть бути майже щодня. Обмеження можуть полягати тільки у визначенні певних днів на тиждень та певного часу відвідування для того, щоб дотримуватись дисципліни та режиму дня ув'язненого. Наприклад, в тюрмі Хальден Фенгсель у Норвегії відвідувати ув'язненого можна з вівторка по п'ятницю з 17:30–19:30. Також можливі відеовізити із застосуванням програм відеозв'язку. Такі візити особа має забронювати за 14 днів [9]. В Україні ж встановлюються досить значні обмеження побачень. КВК України, наприклад, встановлює дозвіл для засуджених виправних колоній мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання, що перебувають у дільниці посиленого контролю, на одне короткострокове побачення на місяць і одне тривале побачення на три місяці [1].

По-третє, це система установ виконання покарань. У Норвегії відбувається поступове переведення ув'язненого з пенітенціарної установи суворого режиму до установи з менш суворим режимом. Це здійснюється за допомогою реабілітаційних центрів (домів на півдорогі – half-way house) і завершується відбуванням покарання за межами в'язниці, якщо інше не зумовлено міркуваннями безпеки [7, с. 3]. Half-way house – це особлива установа кримінально-виконавчої системи Норвегії. Саме у ній правопорушники відбувають останню частину покарання перед умовно-дostroковим звільненням. Основні принципи функціонування установи: гарантія безпеки, довірливі стосунки із засудженими та динамічна безпека. З кожним правопорушником окремий куратор проводить роботу щодо того, як знову навчитися жити у відкритому суспільстві (оплата комунальних послуг, купівля товарів, користування транспортом, приготування їжі, побут). Кожного тижня засуджені складають план на наступний тиждень, спочатку за допомогою куратора, потім самостійно. Правопорушники не можуть просто проживати в установі, вони мають працевлаштуватись, що не викликає особливих складнощів, оскільки держава платить правопорушнику зарплатню за перший період його роботи (у середньому 6 місяців). Засуджені мають право щотижнево проводити до 10 годин за межами установи. Окрім того, їм дозволяється у вільний від роботи час запрошувати до себе родичів або друзів на вечерю, перегляд фільмів та ін. [7, с. 4].

По-четверте, саме умови відбування покарань у в'язницях неодмінно впливають на процес ресоціалізації. Одна із умов – це праця та навчання. Служба в'язниць і пробації Швеції на своєму офіційному сайті зазначає про важливість професійної діяльності. «Вся професійна діяльність у в'язниці спрямована на підвищення шансів ув'язнених жити без наркотиків і на законносприятельне життя після відбуття покарання. У в'язниці обов'язково професійна діяльність має відбуватися протягом шести годин щодня з понеділка по п'ятницю. Діяльністю може бути, наприклад, робота зі збиранням субпідрядних виробів, технічне обслуговування приміщень або прання. Ув'язнені також можуть навчатися заочно або денно. Служба в'язниць і пробації має власну шкільну систему з понад 120 акредитованими викладачами середніх шкіл. Це дає змогу ув'язненим продовжувати освіту, навіть якщо їх переводять до іншої в'язниці. Діяльність також включає відвідування реабілітаційних програм, спрямованих на зловживання наркотиками та алкоголем, насиль-

ницьку поведінку, агресію та злочинну поведінку. Є як групові заняття, так і індивідуальні. Зазвичай програми поєднуються з роботою або навчанням. Політика Служби тюрем і пробації полягає в тому, щоб намагатися допомогти ув'язненим на індивідуальній основі. Наші засуджені мають дуже різноманітні потреби та можливості. Тому є й інші види діяльності, які також вважаються професійними, наприклад, заняття йогою, оздоровчі програми, уроки драматургії та письма, живопис та кераміка. Ув'язнені отримують 13 шведських крон на годину за всю професійну діяльність» – зазначає Служба в'язниць і пробації Швеції [10]. Так само акцентується увага на праці, як частині режиму, у фінських колоніях. У згаданому вище інформаційному листі Агентства Кримінальних Санкцій Фінляндії зазначено: «Ув'язнені зобов'язані працювати, навчатися чи брати участь у інших видах діяльності у в'язниці. Метою різних заходів є сприяння здатності ув'язнених жити без злочинності, тобто покращити їхню роботу і функціональні здатності, а також підтримувати спосіб життя без наркотиків. Багато ув'язнених отримують можливість працювати під час виконання покарання, наприклад, у ремеслі, обробці дерева, металу чи сільському господарстві. В'язниці мають окремі майстерні і оплачують роботу. В'язниці організують різнобічну освіту у співпраці з навчальними закладами. В'язням пропонуються професійно-технічні, орієнтаційні, загальноосвітні, університетські та політехнічні навчання доступні у формі дистанційного навчання. За певних умов ув'язнені можуть також навчатися в навчальних закладах поза межами колонії в денний час. Навчання за межами в'язниці за дозволом на навчання можливе, як правило, у в'язницях відкритого типу. Навчальні заклади видають ув'язненим довідки про навчання, які не містять жодних вказівок на те, що навчання проходили у в'язниці. В'язниці також організують курси, щоб допомогти ув'язненим отримати нові навички, наприклад, вчитися читати і писати, користуватися комп'ютером, розвивати свої навички вирішення проблем і управління гнівом, перебуваючи у в'язниці» [8]. У в'язницях цих Скандинавських країн засуджені готують для себе самостійно. У них немає спецодягу.

Наступною особливістю є комфортабельні умови проживання. Так, у всіх в'язницях Фінляндії є тренажерні зали, до яких в'язні мають доступ, залежно від режиму. У деяких в'язницях також є кімната для хобі. По можливості, відповідно до потреб ув'язнених, у в'язниці влаштовуються церковні служби, молитовні збори та інші релігійні заходи [8]. У Швеції кімнати в'язниць суворого режиму зазвичай складаються з дерев'яних меблів з ліжком, письмовим столом, стільцем і полицями. Більшість номерів також мають окрему ванну кімнату та вікна, щоб пропускати денне світло. Однак використання ванної кімнати зазвичай обмежене в приміщеннях максимальної безпеки, де ув'язнені змушені викликати охоронців, щоб відімкнути двері. Залежно від конкретного ув'язненого, особисті предмети та електроніка, дозволені в кімнаті, можуть відрізнятись. Однією з найбільш безпечних в'язниць у Швеції є Кумла, де утримуються найнебезпечніші злочинці. Тут ув'язнені повинні подати заявку на отримання дозволу на кожен предмет або електронний пристрій, який вони хочуть внести до в'язниці. Хоча нерідко ув'язнені в цій установі мають кабельне телебачення, відеоігри та CD-плеєри в особистому кабінеті [11, с. 78–79]. У Норвегії однією з найбільш відомих в'язниць за своїми комфортабельними умовами є Хальден Фенгсель. Вона оточена лісом, має особливу архітектуру, що за задумом авторів також є частиною гуманного відношення до засудженого. Мета при побудові цієї в'язниці: це має бути місцем, яке не повинно лякати того, хто туди потрапляє. Площа загальних приміщень досить велика, оскільки вважається що тісний простір може спровоку-

вати напругу та конфлікти. Жилі приміщення та приміщення для навчання та побачень знаходяться у різних корпусах, що має імітувати звичайне життя, коли засуджений буде переміщуватись по території установи. Великі вікна у жилих приміщеннях в'язниці надають відчуття наближеності до природи, що має зменшувати проблему ізоляції. Варто також звернути увагу на такі, на перший погляд, незначні деталі, як матеріал, який використовувався при зовнішньому та внутрішньому будівництві тюрми. Такі матеріали, як скло, дерево зазвичай не притаманні таким установам відбування покарань, так як частіш за все використовуються бетон та сталь, але, на думку авторів, саме бетон та сталь, пригнічують знаходження у в'язниці, сприяють виникненню негативних наслідків ізоляції, а вузькі вікна, які належним чином не пропускають денне світло, погіршують цю обстановку. Особливістю цієї установи відбування покарань також є спеціальне розміщення приміщень для персоналу, яке влаштоване таким чином, щоб співробітники виконавчої служби взаємодіяли із засудженими і здійснювали одночасно нагляд за ними. Близька взаємодія зменшує відчуття різкого розходження зі статусом між співробітниками і ув'язненими, що у свою чергу зменшує кількість інцидентів, пов'язаних із порушенням правил безпеки.

Ефективність такого режиму в установах відбування покарань Скандинавських країн та досягнення мети ресоціалізації підкріплюється статистикою. Так, Інститут дослідження політики у сфері злочинності та правосуддя (Institute for Crime and Justice Policy Research), який проводить щорічне дослідження та публікує звіт рейтингу країн усього світу за кількістю ув'язнених (World Prison Brief), за березень 2022 року вказав, що кількість ув'язнених у Норвегії на 100,000 осіб становить 58 осіб. У Фінляндії цей показник сягає 43 особи на 100,000 населення (дані за січень 2021 р.). Швеція – 70 осіб на 100,000 населення (дані за січень 2021 р.). У порівнянні з Україною, у нашій державі цей показник сягає 123 особи на 100,000 населення [12]. Тобто, у середньому у даних Скандинавських країн кількість ув'язнених приблизно вдвічі менше, аніж в Україні. Цікавим є той факт, що кількість іноземних ув'язнених у нашій країні становить 2.3 %, у той час, як у Скандинавських країн цей показник значно підвищений, а саме у Норвегії він становить 23.9 %, Фінляндія – 17 %, Швеція – 22.1 % [12]. Так, І. С. Яковець, досліджуючи це питання, а саме стосовно Норвегії, пов'язує такі показники із входженням країни до Шенгенської зони [13, с. 363]. Теж саме можна зазначити і про Фінляндію та Швецію, які також входять до цієї зони вільного пересування.

Варто вказати, що на таке облаштування в'язниць та забезпечення комфортабельних умов, наближених до умов у звичайному житті на волі, є фінансово затратним. Так, Служба в'язниць і пробації Швеції подала звіт загального бюджету витраченого за попередній фінансовий рік, він сягає 1 025 963 333 євро [14]. До прикладу в Україні, діючий міністр Міністерства юстиції України Малюська Д. Л. заявив, що на установи виконання покарань виділяється близько 7 млрд грн на рік. Це 224 358 974 євро за офіційним курсом Національного банку України станом на 03.06.2022 року. Тобто, фінансові витрати на утримання установ відбування покарань значно вищі у Скандинавських країнах, і не кожна держава може собі дозволити виділення таких коштів з бюджету. Але варто враховувати, що Норвегія, Фінляндія та Швеція займають одні з найвищих місць за списком ВВП на душу населення, отже мають відповідні можливості.

Висновки. Проаналізувавши відповідні умови в установах виконання покарань у таких Скандинавських країнах, як Норвегія, Фінляндія та Швеція, можна дійти до висновку, що їх кримінально-виконавчою системою успішно досягається одна із основних цілей покарання – ресоціалізація та реінтеграція у суспільство правопорушника. Саме перевиховання засудженої людини вдається завдяки забезпеченню звичайними гуманними умовами перебування у в'язницях, як зовнішній фактор, та надання можливості працювати та навчатися, почувавши себе корисним для суспільства, відчувавши себе частиною певної спільноти, як внутрішній фактор. Вагомі деталі, такі, як відсутність спеодягу, самостійне приготування їжі, певний інтер'єр, майже необмежені побачення із рідними, різні корпуси для житла та роботи, наявність тренажерних залів і т. п. – спонукають злочинців не відокремлювати себе, як окрему асоціальну групу, яка може себе проявити виключно у протиправному способі життя. Навпаки, дані особи завдяки усім цим факторам, відчують себе звичайними людьми, зі своїми інтересами, проявами позитивних якостей своєї особистості, які мають великий шанс повернутися до законослухняності у своїй поведінці. Саме завдяки таким умовам досягається одне із основних положень у законодавстві цих країн – зменшення негативного впливу ізоляції. Таке відбування покарання варто назвати «реабілітацією». Цей підхід виявився ефективним. Він є гарним прикладом для системи виконання покарань в Україні, але неодмінно варто враховувати фінансовий фактор, і перш ніж облаштувати такі умови для засуджених, державі варто попіклуватися, щоб спершу будь-яка звичайна законослухняна людина змогла дозволити собі такі умови проживання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 3–4. Ст. 21.
2. Act relating to the execution of sentences etc. (The Execution of Sentences Act) dated 01.03.2002. *Ministry of Justice and Public Security of Norway*. URL: Act relating to the execution of sentences etc. – regjeringen.no
3. Imprisonment Act 767/2005; amendments up to 819/2019 included. *Ministry of Justice, Finland*. URL: en20050767.pdf (finlex.fi)
4. Norway: Act No. 10 of 1902, The General Civil Penal Code [Norway], 2 May 1902. URL: lov-19020522-010-eng.PDF (imolin.org)
5. Пузирьов М. С. Пенітенціарні системи України та Фінляндії: порівняльний аналіз фундаментальних засад функціонування. *Актуальні проблеми модернізації законодавства та освіти в умовах євроінтеграційного поступу України* : матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Чернівці, 27–28 жовтня 2016 року). Чернівці: Міністерство юстиції України, Академія державної пенітенціарної служби, 2016. С. 238–240.
6. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
7. Звіт про результати службового відрядження за кордон делегації Державної установи «Центр пробації» до Королівства Норвегія (навчальний візит з вивчення системи виконання покарань та пробації, Норвегія, м. Бреген, 24–28 вересня 2018 року). 2018. URL: 2018.05.10-звіт-відрядження-за-кордон.pdf (probation.gov.ua) (дата звернення: 02.06.2022).
8. Information about the enforcement of sentences in Finland 06-06-2016 / Criminal Sanctions Agency (Rikosseuraamuslaitos, RISE). 2016. URL: Finland-EN-prisoner-information-sheet.pdf (europis.org) (дата звернення: 02.06.2022).
9. Besøke innsatte – Halden fengsel / official site. URL: Besøke innsatte – Halden fengsel (дата звернення: 03.06.2022).
10. Rehabilitation – Swedish Prison and Probation Service | Kriminalvården / official site. URL: Rehabilitation – Swedish Prison and Probation Service | Kriminalvården (kriminalvarden.se) (дата звернення: 03.06.2022).
11. Hedstrom J. The American and Swedish Criminal Justice System: A Comparative Study (2018). Electronic Theses and Dissertations. Paper 3397. URL: The American and Swedish Criminal Justice System: A Comparative Study (etsu.edu) (дата звернення: 03.06.2022).
12. Europe // World Prison Brief data / Institute for Crime and Justice Policy Research. URL: Europe | World Prison Brief (prisonstudies.org) (дата звернення: 03.06.2022).

13. Яковець І. С. Досвід виконання кримінальних покарань Королівства Норвегія та доцільність його впровадження в Україні. *Збірник наукових праць з юридичних і політичних наук «Держава і право»*. 2013. Вип. 60. С. 362–368.

14. EuroPris: Promoting Professional Prison Practice | « Swedish Prison and Probation Service / Agency Profile. 20.04.2022. URL: EuroPris: Promoting Professional Prison Practice | « Swedish Prison and Probation Service (SE) (дата звернення: 03.06.2022).